

Nov gospodarski in socialni red

Vsaka večja vojna rodi kot svojo posledico kakšne večje preosnove v življenju narodov. Svetovna vojna od leta 1914. do leta 1918. je povzročila osvoboditev manjših narodov suženjskih okovov in vzniki narodnih držav. Na socialnem polju pa njeni učinki niso segli tako globoko. Bil je sicer v okviru Zveze narodov v Ženevi ustanovljen mednarodni urad za delo, ki bi naj dajal pobude in smernice za izboljšanje položaja delovnega ljudstva v posameznih državah. Toda kakor vsa Zveza narodov tako tudi njen organ, mednarodni urad za delo, ni mogel razviti večje delavnosti, ki bi jo spremljali pomembnejši uspehi v borbi za večjo dobrobit delovnega ljudstva.

Po letu 1918. je vladal naprej gospodarski in finančni nauk liberalizma in kapitalizma. Svoboda, ki jo proglašala liberalizem kot vrhovno gospodarsko načelo, je bila v prid samo nekaterim, ki so si z brezobzirnim in brezvestnim izkoriščanjem delovnih ljudskih moči ustvarjali premoženja, ljudstvo pa je vedno globlje lezlo v brezno brezpravnosti in siromašine. Marksizem (znanstveni socializem, ki ga je ustvaril nemški judovski pisatelj Karel Marks) je obljubil rešitev delavstva iz verig kapitalizma, pa je ni mogel prineesti, ker izhaja iz istega zmotnega osnovnega načela, kot liberalizem, namreč iz materialističnega načela, ki zanika dušo v človeku in moralni red, ki temelji v Bogu.

Poskusi gospodarske in socialne preureditve, ki so ostvarjeni v nekaterih državah, ne morejo zadovoljiti po lastni svobodi in sreči hrepenečega človeka. Vrednost posameznega človeka je v tem, da je kot imejitelj neumrljive duše osebnost, česar žival ni in ne more biti. Kot osebi pripadajo človeku gotove svobode in pravice, ki jih nihče ne sme uničiti, in to tem manj, ker so te pravice človeku zanjamčene po Bogu-Stvarniku. Ni človek na svetu samo radi skupnosti, da prispeva k njeni sreči, marveč predvsem radi sebe, da si ustva-

ri svojo srečo na zemlji in onstran groba. Kolektivni (skupnostni) človek, ki ima namen in pomen samo kot ud skupnosti in kot člen v ogromni masineriji narodnega gospodarstva, je ponižanje človeškega dostojanstva.

Krščansko načelo se giblje v sredini med obema skrajnostima: med neomejeno svobodo poedinca, kakor jo proglašala liberalizem-kapitalizem, in zgolj kolektivnim (skupnostnim) človekom komunizma in skrajnostnega nacionalizma. Veliki papež Leon XIII. je označil svetu krščanska načela o rešitvi socialnega vprašanja in preureditve človeške družbe na osnovi načel pravičnosti in ljubezni. Papež Pij XI. je ta načela na novo poklical svetu v spomin ter jih dopolnil s smernicami, ki so potrebne z ozirom na sodobne zmote in življenjske potrebe ljudstva, in s priporočilom stanovske ureditve človeške družbe. To so tista načela, ki smo jih tudi mi vedno izpovedovali, ko smo se dosledno borili zoper ljudstvo odirajoči liberalistični kapitalizem in prav tako škodljivi marksizem (socializem, komunizem).

Svetovna vojna je s krvavim sijem posvetila v vse predele človeške družbe do zadnjih kotičkov, razkrila vse družbene in gospodarske nedostatke ter potegnili v svetlo luč tiste, ki so te nedostatke zakrivali. Med glavnimi krivci je liberalistični kapitalizem. Od njega so se že odmaknile nekatere države, med njimi Portugalska s svojo stanovsko ureditvijo, države in Španija, ki se k taki ureditvi nagiba. Od njega se odmika Švica, kakor spriduče oklic zvezne vlade švicarskemu ljudstvu, ki smo ga v zadnji številki objavili. V njem se napoveduje borba načelu liberalizma o hlastanju po čim večjem dobičku in se zahteva od posameznika, da mora bolj gledati na drugega kot na sebe.

Od liberalno-kapitalističnega načela se odmika tudi vlada naše države. Ministrski pred-

sednik Dragiša Cvetkovič je v svojem govoru 19. junija napovedal gospodarske in socialne preosnove v smislu novega časa, ki je stopila vanj Evropa. Gospodstvo kapitala nad delovnim svetom je dalje nemogoče. Liberalni nauk o zlati podlagi in varovanju vrednosti denarja velja danes le v toliko, v kolikor je gospodarska delavnost države močna, produktivna in sposobna, da ustvari svojemu narodu delo, zaslužek in boljše pogoje za življenje. V naši državi se morajo pogledi na kapital in delovno silo popraviti v korist glavnemu činitelju naše narodne proizvodnje — v korist delovnemu ljudstvu. To je zahteva časa. Če pogledamo okoli sebe druge države, bomo videli, da tam, kjer je bila disciplina in sodelovanje med kapitalom in delovno silo na pravični osnovi, kjer je ena volja od zgoraj urejevala odločno in pravično, koliko, kaj in kako se bo delalo, da je tam bilo več sile in uspehov. Staro miselnost je treba zlomiti. Razdelitev dobrin mora biti pravičnejša. Narodno gospodarstvo mora postati v resnici državno in narodno ter služiti samo interesu naroda. Besede predsednika vlade torej napovedujejo glavne smernice spremembe v naši gospodarski in finančni politiki. Te preosnove bodo zajele vse gospodarsko življenje v državi: bankarstvo, industrijo, obrt, trgovino in poljedelstvo. Njihovo težišče bo v določitvi odnosa med kapitalom in delom v tem pravcu, da bo kapital postavljen bolj kot doslej v službo splošnih potreb naroda in države ter posebej zboljšanja gnetnega in moralnega položaja delavstva. Tako bodo te preosnove imele ne samo gospodarski in finančni, marveč tudi socialni značaj in učinek. Po primeru Italije in Portugalske se pripravlja pri nas gospodarska in socialna preureditev države po korporativnem (stanovskem) sestavu, čigar osnovne črte sedaj izdeluje vlada naše jugoslovanske države.

0 dr. Koroščevem prosvetnem programu

Z velikim zaupanjem je sprejela javnost vest, da je prevzel prosvetno ministrstvo v naši državi voditelj Slovencev, g. dr. Anton Korošec. G. minister je koj po prevzemu odgovornosti polnega mesta podal zastopnikom tiska izjavo, ki vsebuje program njegovega dela za bodočnost na polju prosvete.

Prosvetno zaostalost treba odpraviti!

Odkrito je g. minister v tej programatični izjavi priznal, da je naša država v prosvetnem oziru precej zaostala za mnogimi drugimi državami. Krivdo na zaostalosti nosijo ravno prosvetni ministri, ki so bili največkrat od prevrata do danes nestrokovnjaki in so se prenašlo menjavali. Jugoslovanska mladina je bila žal skozi dobo dveh desetletij poskusni domači zajček, na katerem so preizkušali vse mogoče iz tujine. Privlečene učne načrte ter načine z neprestano se menjajočimi učnimi knjigami.

Koj po prevratu so postali dunajski marksistični prosvetni strokovnjaki za polovico Evrope zgled moderne in času odgovarjajoče mladinske vzgoje. Tudi pri nas so zabliščali kot zvezde vodnice socialistični učni načrti z vso svojo moderno, a zgrešeno vzgojo, s predolgotrajnimi počitnicami in bogznaj kolikermi prostimi dnevi med letom.

Stara Avstrija je imela dober učni načrt, ki se je obdržal dolgo in je bilo upravičeno za zgled marsikaterim drugim državam. Po desetletja so bile iste šolske knjige in je bilo staršem glede oskrbe otrok s knjigami mnogo stroškov prihranjenih.

G. prosvetnemu ministru dr. Korošču je dobro znan staroavstrijski učni načrt s strogo in temeljito vzgojo duha s pomočjo dobrih šolskih knjig, ki so šle skozi cele rodove in še danes se jim poje hvala. Mogoče bo krenil g. minister na to staro ter preizkušeno prosvetno pot, da bo odpravil zaostalost naše države v prosvetnem pogledu.

Narodna in moralna vzgoja mladine

Ena od temeljnih točk dr. Koroščevega prosvetnega programa je načelo: Na mladini sloni bodočnost države in naroda. Vsa naša pozornost se mora obrniti njeni narodni in moralni vzgoji.

Ko sta se povzpela do vrhovne oblasti v državi Mussolini in Hitler, sta začela orati ledino za novi fašistični svet na mladinskem polju. Obema je uspelo, da sta priklenila mladino tako nase, da jima je slepo pokorna in gre v smrt za duceja in firerja. S to ugotovitvijo nikakor ne odobravamo ali priporočamo vzgojo po fašističnih in narodnosocialističnih načelih, ampak omenjamo ta dva državnika za zgled, kako sta postavila bodočnost italijanske ter nemške države in naroda na mladino, kateri sta danes v teh težkih časih država, narod, duce ter firer vse na svetu.

Slabo in v marksističnem duhu odgojena mladina pa je v nekaj desetletjih dala marsikje v Evropi slabe in ničvredne branilce države in naroda, kakor to dovolj jasno dokazuje potek sedanje evropske vojne.

Dal Bog, da bi vztrajal g. dr. Korošec, ki je preizkušen voditelj, kot prosvetni minister

dalje časa, potem smo sigurni, da bo tudi naša jugoslovanska mladina narodno in moralno vzgojena.

Prosvetna avtonomija

V duhu sporazuma in samostojnih banovin je ona točka dr. Koroščevega prosvetnega programa, ki se glasi: Varovali, negovali in razvijali bomo jezikovne in narodne tradicije Srbov, Hrvatov in Slovencev, svetinje in običaje vseh priznanih veroizpovedi ter bomo s tem skrbeli, da bodo vse šole in vsi prosvetni zavodi sploh postali čebelnjaki reda in dela ter sejanci prosvete in morale resnične narodne kulture in rodoljubja.

Te besede so dokaz, da novi prosvetni minister odločno odklanja pogubonosni prosvetni centralizem, ki je tudi eden glavnih vzrokov, da je naša država v prosvetnem oziru zaostala za drugimi.

Srbi, Hrvati in Slovenci imamo vsak svoje hvalrevredne posebnosti v jeziku, pesmi, v običajih, obhajanjih raznih pobožnosti, v bogoslužju in pri raznih slovesnostih. Vse to lepo, kar dela Srba Srba, Hrvata Hrvata in Slovenca Slovenca, naj šola ohrani in tako poglobi, da bomo vsi trije bratje v jugoslovanski državi ponosni na očetovo in materino dediščino. Ako bo naša šola osvojila in se držala to točko g. dr. Koroščevega prosvetnega programa, potem bodo naši prosvetni zavodi sejanci resnične narodne kulture in rodoljubja.

Pripravljenost na novo in veliko dobo

Dr. Anton Korošec je prepričan, da bo pričela po tej najstrašnejši vojni nova in velika